



LUND UNIVERSITY

Remissyttrande: Låt fler forma framtiden! (SOU2016:5)

Lundell, Bengt; Persson, Vilhelm; Blomberg, Jesper

2016

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Lundell, B., Persson, V., & Blomberg, J. (2016). Remissyttrande: Låt fler forma framtiden! (SOU2016:5).

Total number of authors:

3

Creative Commons License:

Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00



LUNDS
UNIVERSITET

BESLUT

2016-06-16

Dnr V 2016/460

Kulturdepartementet

Rektor

**Yttrande över remissen Demokratiutredningens
betänkande Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5)**
(Ert dnr KU2016/00088/D)

Lunds universitet har anmodats att lämna synpunkter på rubricerad remiss. Då betänkandet bedöms vara en expertremiss och expertisen finns inom mer än en fakultet har universitetet valt att bifoga yttrandet från juridiska fakulteten samt sammanställningen av yttrandena från humanistiska och teologiska fakulteterna.

Beslut

Beslut att avge bifogade yttranden har fattats av undertecknad prorektor i närvaro av förvaltningschef Susanne Kristensson efter föredragning av utredare Carina Wickberg.

Eva Wiberg

Carina Wickberg
(Universitetsledningens kansli)

**LUNDS UNIVERSITET**

Juridiska fakulteten

Juridiska fakultetsstyrelsen

*Docent Bengt Lundell**Docent Vilhelm Persson**Universitetsadjunkt Jesper Blomberg***Remiss: Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5)**

Ku2016/00088/D

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande, som utarbetats av docent Bengt Lundell, docent Vilhelm Persson och universitetsadjunkt Jesper Blomberg.

I betänkandet föreslås åtgärder som syftar till att öka individers engagemang, samt möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet. Detta är givetvis syften som det inte går att ha invändningar emot.

Inledningsvis vill vi generellt sett betona vikten av att det ges förutsättningar för att politiska beslut fattas utifrån ett helhetsperspektiv. I praktiken är den svåraste uppgiften för beslutande församlingar ofta att utifrån begränsade resurser göra avvägningar och prioriteringar mellan olika intressen. Kommunmedlemmarnas engagemang i enskilda frågor får därför inte försvåra för de beslutande församlingarna att ta ansvar för helheten.

Härefter går vi över till att mer specifikt kommentera vissa av förslagen till lagändringar.

3 kap. 9 a § kommunallagen

Utredningen föreslår att det införs en ny 3 kap. 9 a §, enligt vilken fullmäktige ska verka för att medlemmarna har förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut. Utredningen förklarar att paragrafen har karaktär av en målsättningsparagraf. Vi befarar emellertid att paragrafen är alltför allmänt formulerad och att den därmed kan ge upphov till felaktiga förväntningar hos kommunmedlemmarna. Vi blir inte övertygade av behovet av en sådan målsättningsparagraf.

4 kap. 8 § kommunallagen

Av den föreslagna lydelsen framgår att om en förtroendevald upphör att vara valbar, upphör också uppdraget vid nästa fullmäktigesammanträde, till skillnad från "genast" som gäller i dagsläget. Juridiska fakultetsstyrelsen avstyrker förslaget. Det är enligt fakultetsstyrelsens uppfattning väsentligt att reglerna om val och uppdrag är tydliga. Utredningens förslag innebär att tidpunkten för uppdragets upphörande blir obestämd.

4 kap. 15 b § kommunallagen

Utredningen föreslår vidare införandet av en ny 4 kap. 15 b § KL.

Fullmäktige föreslås få besluta att en förtroendevald som fullgör sitt uppdrag på heltid eller betydande del av heltid får ledigt från uppdraget under en tidsbegränsad period för att vara föräldraledig. Detsamma gäller en sådan förtroendevald som på grund av sjukdom har nedsatt arbetsförmåga. Om en förtroendevald får ledigt ska fullmäktige besluta hur lång tid ledigheten ska vara och om ekonomiska förmåner enligt 14 § ska utgå under ledigheten. Fullmäktige får utse en ersättare för den förtroendevalde under ledigheten.

De regler som gäller ledighet från uppdrag som riksdagsledamot har varit en förebild för utredningens förslag. Till skillnad från dessa bestämmelser har emellertid grunderna för ledighet begränsats till föräldraledighet och nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Vi hade önskat en mer utförlig diskussion angående denna begränsning. Exempelvis hade det varit tänkbart att även nedsatt arbetsförmåga på grund av en olycka skulle kunna utgöra grund för ledighet. Vidare hade vi gärna sett mer diskussion angående vilka slags ekonomiska förmåner som skulle kunna bli aktuella under ledigheten. För många kommunmedlemmar är det nog en rimlig utgångspunkt att förmåner inte utgår till någon som inte utför något uppdrag, samtidigt som det på arbetsmarknaden inte är ovanligt att arbetsgivare exempelvis betalar viss lön även under föräldraledighet.

4 kap. 15 c § kommunallagen

Utredningen föreslår att det införs en ny paragraf, vilken stadgar att kommuner och landsting ska verka för att de förtroendevalda ska kunna fullgöra sina uppdrag under trygga och säkra former. Paragrafen anges ha karaktär av målsättningsbestämmelse. I likhet med den föreslagna 3 kap. 9 a §, blir vi inte övertygade om behovet av en sådan vagt formulerad bestämmelsen.

Lag om försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder vid kommunala val och kommunala folkomröstningar

Utredningen föreslår en ny lag om försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder. Fakultetsstyrelsen avstyrker förslaget. Rösträttsåldern är sedan länge kopplad till myndighetsåldern och möjligheten att väljas till förtroendeuppdrag. De skäl utredningen redovisar är enligt fakultetsstyrelsens uppfattning inte tillräckliga för att frångå dessa grundläggande principer.

Enligt delegation

Jesper Blomberg

Bengt Lundell

Vilhelm Persson



LUNDS
UNIVERSITET

Sammanställning

2016-06-08

Dnr V 2016/460

Rector

Universitetsledningens kansli

Yttrande över Demokratiutredningens betänkande Låt fler forma framtiden! SOU 2016:5

Humanistiska och teologiska fakulteterna har fått möjlighet att lämna synpunkter på rubricerad remiss. Nedan följer de synpunkter som utarbetats vid Historiska institutionen samt Språk- och litteraturcentrum. Synpunkterna har sammanställts av utredare Carina Wickberg, universitetsledningens kansli.

I betänkandet diskuteras demokratins förutsättningar och ges förslag – somliga vaga, andra mycket konkreta – på hur man skulle kunna få fler samhällsmedborgare att engagera sig politiskt mellan de allmänna valen (det handlar alltså inte om valdeltagande), såväl lokalt som nationellt. Det är viktigt att komma ihåg och beakta något som också framhålls i betänkandet, nämligen att demokratins förutsättningar är en komplex fråga som griper in även i strukturella förhållanden, resursfördelning, segregation med mera, medan utredningens uppdrag inskränker sig till att föreslå åtgärder för att uppmuntra individer att bli mer politiskt aktiva, givet status quo i övrigt. Det ligger alltså inte inom utredningens uppgift att föreslå eller ens diskutera betydelsen av strukturella samhällsförändringar. Det går inte att komma ifrån att denna begränsning är ett problem, eftersom strukturella förutsättningar i form av ojämlikhet och segregation är ett så uppenbart hinder för politisk inkludering i dagens svenska samhälle. Givet denna begränsning är det ofrånkomligt att de föreslagna åtgärderna kommer att framstå som marginalfenomen, medan den djupa demokratiska problematiken inte adresseras. Utredarna förefaller medvetna om detta, men det löser knappast problemet. De åtgärder som föreslås riktar sig, naturligt nog, i första hand till just de grupper som på grund av klassklyftor, maktasymmetrier, bostadssegregation eller annat så kallar "utanförskap" står längst ifrån den demokratiska arenan. Det är bra, men utan att deras "utanförskap" löses, kommer sådana åtgärder sannolikt att ha begränsad effekt. Det finns anledning att tro att samhällelig inkludering i stort ger förutsättningar för politiskt engagemang, snarare än att man kan generera politiskt engagemang utan att först ta itu med frågan om samhällelig inkludering.

Utredningen andas ingen oro för demokratin i sig, däremot för den ojämna fördelningen av det politiska inflytandet. I utredningen föreslås en målsättning för demokratipolitiken, nämligen "en hållbar demokrati som kännetecknas av delaktighet och jämlikt inflytande." Denna målsättning följs av en diskussion om just de strukturella förhållanden som ligger utanför utredningens uppdrag; därmed blir det uppenbart att utredningen givet sina begränsningar egentligen är oförmögen att ge de förslag som målsättningen skulle kräva. I samband härmed sägs att en hållbar demokrati förutsätter att de mänskliga rättigheterna respekteras. Här får man intrycket att respekt för mänskliga rättigheter (i sig en mycket svår målsättning att precisera och mäta) är en nödvändig förutsättning för – och därmed något annat än – demokrati, snarare än en del av vad ett demokratiskt samhälle är.

Man skulle lika gärna kunna säga att utan en hållbar demokrati (här beskrivet som kapabla offentliga institutioner i kombination med medborgarnas förtroende för och engagemang i dessa samt upplevelsen av att de kan påverka) är respekten för mänskliga rättigheter omöjlig att realisera. Hur en påtagligt snabb erosion av demokratin underlättar ett radikalt avfärdande av de mänskliga rättigheterna bevitnar vi just nu i stora delar av östra och sydöstra Europa. Notera att utredarna i definitionen av sitt viktiga begrepp "hållbar demokrati" anger som ett kriterium att medborgarna "upplever att de kan påverka", alltså ett subjektivt mått. Det förefaller som att utredningen, genom begränsningen att inte adressera strukturella förhållanden, leds in i detta subjektiva förhållningssätt till vad politiskt inflytande och delaktighet består av. Ett liknande fenomen märks i diskussionen om representativitet där man talar om upplevelsen av att vara representerad politiskt, snarare än att faktiskt vara det, och att engagemang påverkas av "upplevelsen" av att vara diskriminerad.

Vad gäller de politiska partiernas funktionssätt är utredningen ibland förbluffande konkret, som i uppmaningen att alltid nominera en man och en kvinna till alla poster och att ha kortare möten. Rimligen är detta frågor som det ligger på partiorganisationerna själva att hantera.

Ett konkret förslag som är motiverat i en utredning som denna är att det i kommunallagen införs en bestämmelse om att kommuner och landsting ska verka för att förtroendevalda ska kunna fullgöra sina uppdrag under trygga och säkra former. Det här är mycket viktigt, inte minst i ljuset av avhopp inom kommunpolitiken till följd av osäkra villkor för förtroendevalda. Det här förslaget ses rimligen i kombination med utredningens kritik av maktförskjutningen inom den lokala och regionala politiken, från förtroendevalda till tjänstemän eller professionella policyutvecklare. Man kan tillägga att samma maktförskjutning går att iakta på såväl nationell som internationell nivå. Att demokrati kommer att uppfattas som en fråga om professionell förvaltning snarare än om medborgarmakt är ett genomgripande problem idag. En risk är att utredningens egen definition av "hållbar demokrati", där det första och till synes tyngsta kriteriet är starka och effektiva offentliga institutioner, kompletterade med en medborgarnas "upplevelse" av att kunna påverka, inte gör någonting i sig för att motverka denna förskjutning, som alltså inte bara är praktisk-politisk utan också konceptuell.

Utredningen innehåller många och konkreta förslag om hur kommunpolitiken skulle kunna vitaliseras genom medborgardialoger, allmänna debatter med mera. Vi kommenterar inte dessa närmare än att konstatera att sådana initiativ verkligen bör uppmuntras och att det också finns en hel del sådana i kommunerna. Effekterna av dessa bör rimligen utvärderas noga, så att kunskap byggs upp om vilka former som fungerar och under vilka förutsättningar. Det finns särskilt anledning att uppmärksamma utredningens rekommendation att medborgardialog i första hand bör ske genom hemsidor och digital teknik. Om det är de samhällsmedlemmar som står längst ifrån samhällets mittfåra som man vill nå, behövs sannolikt mer handgripliga åtgärder än att samla information på hemsidor, som dessa på grund av utbildnings- och språkbarriärer, kanske inte hittar eller förmår dra praktisk nytta av.

Utredningen andas en stor förtröstan inför möjligheten att orsaka maktförskjutning till medborgarnas fördel genom olika former av medborgarinitiativ, till exempel gäller det förslaget om "folkmotion", dvs att en enskild röstberättigad medborgare ska kunna skicka in en motion direkt till riksdagen. Det finns i och för sig inga principiella skäl att inte stödja något sådant, dock kan man känna en betydande skepsis mot utredningens tilltro till att detta skulle väga upp resursstarka

organisationers övertag. Återigen märks här att frånvaron av strukturell analys, gör att förslagen, utan att vara dåliga, framstår som ytliga.

Konkretionen i vissa förslag, särskilt gällande kommunnivån, kontrasteras mot en påfallande vaghet i andra. Inte minst gäller det media, där utredningen inte har mycket att säga. Monopolisering och PR-ifieringen av media kan rimligen ha kopplats samman med professionaliseringen av politiken, där mer och mer makt hamnar hos anställda kommunikatörer och policyutvecklare, inte sällan hämtade just från media. De täta banden mellan politiken och media går bortom behovet av att betona vikten av journalistik av hög kvalitet; det är en av de strukturella frågor som ligger utanför denna utrednings sfär och som därför här riskerar att falla utanför även mottagarnas uppmärksamhet.

Avslutningsvis följer här några reflektioner angående två propåer i utredningen gällande ungas delaktighet och inflytande. Den ena propån är att en försöksverksamhet genomförs med sänkt rösträttsålder till 16 år i de två kommande kommunalvalen. Utredningen framhåller att med 18 år som rösträttsålder, givet tidsavståndet om fyra år mellan valen, är den genomsnittliga åldern för en förstagångsväljare 20 år. Med en sänkning till 16 år skulle den genomsnittliga åldern för förstagångsväljare bli 18. Det här förslaget finns det all anledning att stödja, inte minst med tanke på den kloka tanken i utredningen att skolans demokratiuppdrag blir mer konkret om förstagångsväljare i större utsträckning fortfarande går i skolan.

Den andra propån om ungas delaktighet som vi uppmärksammar här handlar om universitetens och högskolornas roll. Att dessa institutioner har en central plats i demokratin, vilket utredningen också nämner, är uppenbart. Desto mer förbryllande är det att universiteten och högskolorna förekommer i utredningen i stort sett enbart i egenskap av lokaler. Fokus i detta avsnitt av utredningen ligger nästan uteslutande på frågan huruvida politiska studentorganisationer tillåts boka universitetens och högskolornas lokaler för att arrangera möten och debatter. Att dessa organisationer ska ha förutsättningar att vara verksamma vid universitet och högskolor omsätts här alltså till en lokalbokningsfråga.

Vi vill i detta sammanhang även påpeka att det inte, som förslaget anger, är rimligt att högskolan frånhänder sig ansvaret att avgöra vem man vill bjuda in till sina lokaler. Högskolan kan inte vara en offentlig plats i den meningen att externa organisationer ska kunna göra anspråk på tillträde dit. Högskolan är en plats för undervisning och forskning – här råder det ingen allemansrätt. En ändring av nuvarande regelverk skulle också medföra gränsdragningsproblem: det är inte självklart vad som menas med "ett politiskt parti". Avses exempelvis bara de som för närvarande är representerade i riksdagen.

Mot bakgrund av ovanstående vill vi att den nuvarande formuleringen i högskoleförordningen (1 kap, § 13) ska behållas.

Universiteten och högskolorna ska främja demokratins centrala principer och respekten för allas lika värde, sägs det, och det framförs en vag idé om att revidera högskolelagen så att detta framgår. Det enda exempel med någon grad av konkretion som läggs fram på vad detta skulle innebära är dock studentorganisationers tillträde till lokaler och arrangerandet av politiska debatter vid högskolorna. Det finns dock anledning att understryka att de som verkar vid universitet och högskolor bör betrakta sin demokratiska uppgift och roll som betydligt djupare och mer genomgripande än så, och att själva utbildnings- och forskningsuppdragen och forskningens och utbildningsinnehållets frihet från

politisk styrning är en central demokratifråga. Det finns anledning att beklaga att universitetens och högskolornas betydelse inte ägnades en mer nyanserad diskussion i betänkandet.